

# МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ



ТОМ • 1

ЗАГАЛЬНА МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

За редакцією професора, доктора медичних наук Г. Я. Пилягіної

NK  
PUBLISHERS

Вінниця  
НОВА КНИГА  
2020

УДК 159.97:616.89(075.8)

М42

*Рекомендовано вченою радою НМАПО імені П. Л. Шупика  
як підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів  
(протокол № 5 від 10.06.2020 р.)*

**Колектив авторів:**

**Г. Я. Пилягіна, О. О. Хаустова, О. С. Чабан, К. В. Аймедов, Ю. О. Асєєва, О. П. Венгер, Н. О. Дзеружинська, О. В. Зубатюк, В. Д. Мішиєв, В. Ю. Омельянович, О. Г. Сиропятов, С. А. Чумак.**

**Рецензенти:**

**Напрєско Олександр Костянтинович**, доктор медичних наук, професор, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, завідувач кафедри психіатрії та наркології.  
**Гринєвич Євгенія Геннадійовна**, доктор медичних наук, професор, Національна медична академія імені П. Л. Шупика, професор кафедри загальної, дитячої та судової психіатрії і наркології.

**М42** **Медична психологія** : в 2-х т. Т. 1. Загальна медична психологія / [Г. Я. Пилягіна, О. О. Хаустова, О. С. Чабан та ін.] ; за ред. Г. Я. Пилягіної. – Вінниця : Нова Книга, 2020. – 288 с.

ISBN 978-966-382-850-3

Підручник “Медична психологія” складається з двох томів. У 1-му томі підручника висвітлені основні розділи загальної медичної психології. В ньому представлені розділи, які присвячені основним питанням щодо предмету та завдання медичної психології, короткого історичного нарису її розвитку, психічної діяльності та психічним процесам, нейропсихології, психології особистості й поведінки, віковій психології, видам і методам дослідження та медико-психологічної допомоги.

Даний підручник відповідає навчальним планам та програмам з медичної психології додипломного та післядипломного рівнів освіти та надає можливість набути знання впродовж навчання за цією спеціальністю.

Призначений для студентів медичних вищих навчальних закладів, інтернатури, магістратури та спеціалізації з медичної психології, а також для безперервного професійного навчання в межах післядипломної освіти.

УДК 159.97:616.89(075.8)

ISBN 978-966-382-850-3

© Колектив авторів, 2020  
© Нова Книга, 2020

# Зміст

Колектив авторів .....	6
Передмова .....	7
<b>1. Медична психологія, її предмет та завдання. Організація медико-психологічної допомоги населенню .....</b>	<b>8</b>
1.1. Предмет та завдання загальної та медичної психології. Роль психології у професійній діяльності медика (О. С. Чабан, О. О. Хаустова) .....	8
1.2. Основи організації медико-психологічної допомоги та сучасний стан медико-психологічної служби в Україні (Г. Я. Пилягіна) .....	10
<b>2. Короткий історичний нарис розвитку медичної психології (О. С. Чабан, О. О. Хаустова, Г. Я. Пилягіна) .....</b>	<b>17</b>
<b>3. Психічна діяльність та психічні процеси .....</b>	<b>24</b>
3.1. Загальна характеристика психічної діяльності (Г. Я. Пилягіна) .....	24
3.1.1. <i>Поняття психіки, її функцій, психічної діяльності та її явищ</i> .....	24
3.1.2. <i>Процес психічної діяльності. Вищі психічні функції</i> .....	26
3.1.3. <i>Загальна характеристика психофізіологічної основи вищих психічних функцій. Сигнальні системи ЦНС</i> .....	29
3.2. Окремі психічні процеси психічної діяльності (вищі психічні функції) .....	33
3.2.1. <i>Відчуття</i> (Г. Я. Пилягіна) .....	33
3.2.2. <i>Сприйняття</i> (Г. Я. Пилягіна) .....	37
3.2.3. <i>Увага</i> (О. С. Чабан, О. О. Хаустова) .....	40
3.2.4. <i>Мислення</i> (О. С. Чабан, О. О. Хаустова) .....	43
3.2.5. <i>Уявлення і уява</i> (О. С. Чабан, О. О. Хаустова) .....	48
3.2.6. <i>Мова та мовлення</i> (Г. Я. Пилягіна) .....	50
3.2.7. <i>Пам'ять</i> (О. С. Чабан, О. О. Хаустова) .....	55
3.2.8. <i>Емоції та почуття</i> (О. С. Чабан, О. О. Хаустова) .....	60
3.2.9. <i>Психомоторна активність</i> (Г. Я. Пилягіна) .....	68
3.2.10. <i>Воля та вольова діяльність</i> (О. С. Чабан, О. О. Хаустова, Г. Я. Пилягіна) ..	74
3.2.11. <i>Інтелект</i> (О. С. Чабан, О. О. Хаустова, Г. Я. Пилягіна) .....	79
3.2.12. <i>Свідомість та самосвідомість</i> (О. С. Чабан, О. О. Хаустова) .....	83
<b>4. Нейропсихологія (Г. Я. Пилягіна) .....</b>	<b>90</b>
4.1. Історія розвитку та сучасна нейропсихологія .....	90
4.2. Понятійний апарат нейропсихології .....	95
4.3. Методи дослідження та діагностики порушень вищих психічних функцій у нейропсихології .....	98
<b>5. Психологія особистості .....</b>	<b>106</b>
5.1. Особистість. Структура, розвиток та здібності особистості. Я-концепція. Гармонійні і дисгармонійні особистості (К. В. Аймедов, Ю. О. Асеева) .....	106
5.2. Темперамент і характер (К. В. Аймедов, Ю. О. Асеева) .....	116
5.3. Механізми психологічного захисту особистості (Г. Я. Пилягіна, С. А. Чумак) ...	124

<b>6. Психологія поведінки та соціальної активності</b> .....	133
6.1. Поведінка: її чинники, елементи та наукові напрямки її вивчення (Г. Я. Пилягіна) .....	133
6.2. Особистісна та соціальна активність і соціальна діяльність (Г. Я. Пилягіна) ..	137
6.3. Поведінка в міжособистісних взаєминах (К. В. Аймедов, Ю. О. Асеева) .....	140
6.4. Долаюча поведінка (Г. Я. Пилягіна) .....	147
<b>7. Вікова психологія</b> .....	153
7.1. Загальні положення про вікову психологію (Г. Я. Пилягіна) .....	153
7.2. Загальна характеристика психічного розвитку і формування людини (О. П. Венгер) .....	155
7.3. Психологія окремих вікових періодів (О. П. Венгер) .....	162
7.3.1. Психологія дитинства і дорослішання .....	162
7.3.2. Психологія старіння .....	168
<b>8. Методи дослідження в медичній психології</b> .....	172
8.1. Загальні підходи у проведенні досліджень у медичній психології (Г. Я. Пилягіна) .....	172
8.2. Окремі методи дослідження, що застосовуються в медичній психології .....	176
8.2.1. Психологічна керована бесіда, психологічне, клінічне інтерв'ю (О. П. Венгер) .....	176
8.2.2. Анамнестичний метод дослідження (В. Д. Мішиєв, В. Ю. Омелянович) ..	183
8.2.3. Методи експериментально-психологічного дослідження (Н. О. Дзеружинська, О. Г. Сироп'ятов) .....	188
8.2.4. Методи дослідження психічних процесів та станів (Н. О. Дзеружинська, О. Г. Сироп'ятов) .....	193
8.2.5. Методи експериментально-психологічного дослідження особистості, темпераменту і характеру (В. Д. Мішиєв, В. Ю. Омелянович) .....	202
<b>9. Види і методи медико-психологічної допомоги</b> .....	215
9.1. Загальні уявлення про види і методи медико-психологічної допомоги (Г. Я. Пилягіна) .....	215
9.2. Психологічне консультування (Г. Я. Пилягіна) .....	217
9.3. Медико-психологічна корекція (Г. Я. Пилягіна) .....	221
9.4. Психотерапія. Основні форми, напрями та методи .....	225
9.4.1. Загальне уявлення про психотерапію. Основні етапи історії її розвитку як науки (Г. Я. Пилягіна, С. А. Чумак) .....	225
9.4.2. Основні фактори дії психотерапії та форми її застосування: індивідуальна, групова та сімейна (Г. Я. Пилягіна, С. А. Чумак) .....	229
9.4.3. Психодинамічний напрям у психотерапії: класичний психоаналіз З. Фреїда, аналітична психологія К. Г. Юнга (Г. Я. Пилягіна, О. В. Зубатюк) .....	235
9.4.4. Когнітивно-поведінковий напрям у психотерапії та його провідні методи (Г. Я. Пилягіна, О. В. Зубатюк) .....	240
9.4.5. Сугестивний напрям у психотерапії та його основні методи (Г. Я. Пилягіна, О. В. Зубатюк, С. А. Чумак) .....	246

9.4.6. Екзистенціально-гуманістичний напрям у психотерапії та його основні методи (Г. Я. Пилягіна, О. В. Зубатюк, С. А. Чумак).....	253
9.4.7. Напрямок тілесно-орієнтованої психотерапії (Г. Я. Пилягіна, О. В. Зубатюк).....	264
9.4.8. Напрямок арт-терапії та його основні методи (Г. Я. Пилягіна, О. В. Зубатюк).....	268

складова частина наполегливості, забезпечує уміння миритись з об'єктивними труднощами, переборювати їх на шляху до поставленої мети. Не варто

терпіння плутати з пасивною підкорюваністю, яка є характерною рисою безвольної несамотійної людини.

### Питання для самоконтролю:

1. Дайте визначення волі і вольової діяльності.
2. Що таке потреба? Які види потреб ви знаєте?
3. Опишіть структуру вольового акту, її компоненти.
4. Дайте визначення, що таке навичка, уміння, звичка.
5. Опишіть зв'язок волі з іншими сферами психіки.
6. Що таке індивідуальний набір вольових якостей? Опишіть основні вольові якості людини.

### 3.2.11. Інтелект

**Інтелект** — відносно стійка система всіх пізнавальних, розумових здібностей людини., що визначає і лежить в основі інших здібностей людини. Це інтегральне психологічне поняття, що характеризує сукупність знань та життєвого досвіду людини з вмінням адаптивно, успішно та розвиваючи, використовувати їх у будь-якій діяльності.

Незважаючи на те, що це інтегративна психічна функція, яка не має певного локального аналізатора в головному мозку, інтелект відноситься до ВПФ людини. Деінде його ототожнюють з мисленням, при цьому підкреслюючи, що мислення — це процес, а інтелект — якість цього процесу. В цілому інтелект — це система розумових операцій з узагальненою системою індивідуальних поведінкових характеристик, які проявляються в когнітивному стилі і страте-

О. С. Чабан, О. О. Хаустова, Г. Я. Пилягіна

гії адаптації до нових життєвих умов або у вирішенні будь-яких труднощів і проблем. Інтелект забезпечує людині можливість постійно поповнювати запас знань та досвіду.

Він описується такими характеристиками, як кмітливість, швидкість, широта, самотійність, гнучкість і критичність.

Інтелект і освіченість не є тотожними поняттями, бо якщо людина "володіє" великим обсягом інформації (внаслідок тривалого механічного заучення або індивідуальної здатності запам'ятовувати будь-що без розуміння), але не може якісно користуватися цими знаннями, то це не є ознакою високого інтелекту. Навпаки, людина може бути мудрою (інтелектуально розвинутою), завдяки багатому життєвому досвіду, природній кмітливості, навіть не маючи належної освіти. Найкраще, коли вроджена кмітли-